

ІНСТИТУТ РЕЛІГІЄЗНАВСТВА – ФІЛІЯ ЛЬВІВСЬКОГО МУЗЕЮ ІСТОРІЇ РЕЛІГІЇ
ЛЬВІВСЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ ІНСТИТУТУ УКРАЇНСЬКОЇ АРХЕОГРАФІЇ
ТА ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА ім. М. ГРУШЕВСЬКОГО НАН УКРАЇНИ
ВІДДІЛЕННЯ РЕЛІГІЄЗНАВСТВА ІНСТИТУТУ ФІЛОСОФІЇ ім. Г. СКОВОРОДИ

ІСТОРІЯ РЕЛІГІЙ В УКРАЇНІ

**НАУКОВИЙ ЩОРІЧНИК
2008 рік**

Книга II

Львів
"Логос"
2008

ББК 84(4УКР) 1-44

Вміщені у збірнику наукові праці охоплюють широке коло питань з історії релігій в Україні з дохристиянських часів і до сьогодні. Зокрема розглядаються теми про вірування слов'ян і висвітлення археологічних досліджень у вивченні поховального обряду на терені Давньоруської держави, християнізація Русі-України, історія християнських та інших конфесій в Україні, включаючи східні релігії, а також досліджуються питання збереження духовного і культурного надбання та впливи християнства на розвиток сакрального мистецтва.

Не залишилися поза увагою актуальні проблеми сучасного релігійного становища в державі.

РЕДАКЦІЙНА РАДА:

Я.Дашкевич, доктор історичних наук, М.Капраль, доктор історичних наук, В.Наулко, чл. -кор. НАНУ, доктор історичних наук, П.Сохань, чл. -кор. НАНУ, доктор історичних наук, В.Ульяновський, доктор історичних наук, В.Єленський, доктор філософських наук, А.Колодний, доктор філософських наук, В.Лях, доктор філософських наук, Л.Филипович, доктор філософських наук, П.Яроцький, доктор філософських наук, О.Боднар, доктор мистецтвознавства, Я.Запаско, доктор мистецтвознавства, Р.Захарчук-Чугай, доктор мистецтвознавства, М.Станкевич, доктор мистецтвознавства, Г.Стельмашук, доктор мистецтвознавства

РЕЦЕНЗЕНТИ:

В.Любашенко, С.Павлюк

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

З.Білик, Я.Дашкевич, О.Киричук, М.Омельчук, І.Орлевич

*Затверджено до друку вченою радою
Львівського відділення Інституту української археографії
та джерелознавства імені М. Грушевського НАН України,
протокол № 2 від 11 березня 2008 року*

*і Львівського музею історії релігії
протокол № 1 від 9 квітня 2008 року.*

Статті подаються в авторській редакції

ISBN 966-7379-91-4

© Видавництво Львівського музею історії релігії "Логос", 2008.
© Автори статей, 2008.

1. Возницький Б. Пінзель. – Ольшаниця: Бош, 2007. – 144 с.
2. Вуйцик В. // Вісник інституту “Укрзахідпроектреставрація”. – 2004. – № 14. – 328 с.
3. Вуйцик В. С., Липка Р. М. Зустріч зі Львовом. – Львів: Каменяр, 1987. – 176 с.
4. Каталог гравюр 17–20 ст. з фондів Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника. – Київ: Наукова думка, 1989.
5. Овсійчук В. Архітектурні пам'ятки Львова. – Львів: Каменяр, 1969. – 170 с.
6. Січинський В. Архітектура Катедри св. Юра у Львові з обмірами й фотографіями автора та іншими ілюстраціями. – Львів: Накладом Богословського Наукового Товариства, 1934. – 98, ХХХ с.
7. Фесінгер Себастьян; Філевич Михайло; Осинський Антон // <http://uk.wikipedia.org/wiki/>
8. Bujak Adam. Lwów. – Olszanica: Bosz, 2000. – 191 s.
9. Hejke Krzysztof. Katedra Lwowska. – Warszawa: Terra nova, 2003. – 128 с.
10. Janneau Guillaume. Encyklopedia Sztuki Dekoracyjnej. – Warszawa: Wydawnictwo Artystyczne i Filmowe, 1978. – 316 с.

SUMMARY**Olena Bakovych****A STONE FACADE AND BAND SCULPTURE IN 2 HALVES 18 ST. IN LVOV**

The sights of a stone sculpture of 2 pol stored in Lvov are considered. 18 st. is in the context of Lvov sculptural school which arose up and attained the active development exactly in this period. A research purpose is cataloguing of sights which were executed in 2 pol. 18 st. is in style of rococo. In this labour the special place of rokoko sculpture is shown in architectural bands.

Олег Болюк,

*кандидат мистецтвознавства, науковий співробітник
Інституту народознавства Національної академії наук України, Львів*

**МИСТЕЦТВОЗНАВЧІ ЕКСПЕДИЦІЇ 2005–2006 РОКІВ:
АКЦЕНТИ, ПОГЛЯДИ, ПРОБЛЕМИ ЩОДО ТВОРІВ
САКРАЛЬНОГО ДЕРЕВООБРОБНИЦТВА**

Подано мистецтвознавчі синтети сакральних творів художнього деревообробництва, зафіксованих під час наукових експедицій на Бойківщині й Підгір'я. Розглянуто побутування та окремі особливості предметів церковного облаштування згідно з їхньою типологією, з'ясовано низку імен народних і професійних майстрів-деревообробників минулого й сучасності. Вказано на основні проблеми збереження автентичності церковного інтер'єру.

Ключові слова: облаштування, інтер'єр, церква, декор, експедиція, мистецтвознавство.

Дослідження дерев'яного церковного обладнання, предмети якого містять в основному кращі художні ідеї митців, завжди будуть актуальними. Важливість вивчення сакрального художнього деревообробництва полягає, зокрема, в тому, що його твори часто синтезують архітектурні елементи, сницарське різьблення, позолоту та іконопис, яких могли створювати не в один час, відтак вони були наділені естетичними вподобаннями не лише одного автора, інтерпретацією ознак певного стилю та іншими якостями.

Одним із перших і водночас необхідних етапів мистецтвознавчого дослідження облаштування інтер'єру церков є натурні обстеження його предметів. Як відомо, учені відділу народного мистецтва Інституту народознавства НАН України вже кілька десятиліть років вивчають сакральне деревообробництво, в тому числі під час наукових експедицій. Проте актуальність збору польових матеріалів залишається і надалі гострою, що пов'язано з низкою причин як наукового характеру, так і негативних факторів. Окремі з них можна зауважити на прикладі результатів комплексних мистецтвознавчих експедицій, здійснених відділом народного мистецтва впродовж 2005–2006 років на теренах Самбірського, Старосамбірського, Турківського районів Львівської області, Великоберезнянського та Перечинського районів Закарпатської області. Крім опису, фотографування, обмірів нововиявлених предметів традиційного народного мистецтва Бойківщини та Підгір'я, автору статті вдалось зафіксувати у 64 храмах численний матеріал, який представляє дерев'яне церковне облаштування цього регіону. Лише в окремих лемківських селах Закарпаття, а саме у Старій і Новій Стужицях, Домашині, Забродь, Свалявці, обладнання давніх та сучасних храмів має низку ознак, що відображають локальні особливості, сформовані у різний час під впливом угорського, чеського й російського панування. Особливо помітною на сьогодні є активна діяльність тут православного духовенства Московської патріархії, що також привносить особливості церковного облаштування, властиві для російських храмів.

У церквах Бойківщини та Підгір'я, як з'ясувалось під час натурних обстежень, існують окремі твори професійного і народного ужиткового мистецтва, датування яких означають XVIII століттям, а то й раніше. Збережені раритети дозволяють доповнити типологію церковного облаштування, визначити окремі риси інтерпретації загальноєвропейських художніх стилів у місцевій творчості та локальні ознаки художнього деревообробництва. Важливим також стало вивчення столярно-сницарських виробів професійних майстрів XX століття, що уможливило прослідкувати тенденції сакрального мистецтва регіону у радянський період та впродовж останнього десятиліття.

Проте проведення комплексного мистецтвознавчого аналізу й узагальнюючої характеристики дерев'яного обладнання церков ускладнено визначенням датування творів сакрального деревообробництва, оскільки у більшості з них відсутня будь-яка їх документація, а збір інформації методом інтерв'ю у місцевих парафіян давав мінімальний результат. Тому попередні висновки щодо церковної обстави досліджуваного регіону подаються тезисно.

У церквах населених пунктів, що їх вивчала експедиція, траплялись престולי двох типів: стілоподібна конструкція та тектонічно подібна конструкція із ківорієм. Художні особливості ківоріїв кінця XIX – третини XX століть відображають впливи як загальноєвропейських стильових течій, такі локальних способів оздоблення. Ківоріїв, які були виготовлені впродовж кінця XX – початку XXI століть, за час експедиційних досліджень не виявлено, тож зрозуміло, що така конструкція сакрального простору тут не знайшла подальшого розвитку. Натомість зафіксовано престולי, проскомидійники, тетраподи, окремі деталі бічних вітарів, аналої та інше церковне обладнання, створені за останні тридцять років як професійними столярами й різьбярями на замовлення, так і місцевими умільцями-деревообробниками, а то й парафіянами без спеціальних знань і художніх навичок.

Випадки застосування низьковартісних матеріалів у конструкціях церковної обстави, що дисонує в інтер'єрі, або художньо невизначні богослужбові предмети стосовно іншого церковного облаштування є поодинокі. Протилежним, позитивним проявом відносно недавніх інспірацій в облаштуванні храмів стало застосування у сакральних предметах геометричного контурного різьблення на лакованій поверхні із заповненням орнаменту та композицій аніліновими барвниками, що було властиво для сувенірних виробів 1970–1980-х років: шкатулок, скринь, альбомів, рамок тощо. Опитування місцевих респондентів підтвердило припущення періоду їх датування. У храмах Закарпаття в обладнанні церкви такого різьблення не траплялось, а отже, можемо стверджувати, що геометрична поліхромна різьба стала локальним художнім явищем останньої третини XX століття, принаймні на гірських і прикарпатських теренах Львівщини.

Вдалось з'ясувати кілька прізвищ професійних майстрів художнього деревообробництва, що живуть і працюють у регіоні, зокрема Микола Пліш, Василь Римець, Михайло Риба, Богдан Дуняк, о. Ярослав Грица, о. Володимир Москв'як. Зафіксовано окремі твори та прізвища їх авторів-професіоналів, які виготовляли облаштування, малювали й золотили у першій половині XX століття: Іван Бандурка, Стефан Пуравець, Йосип Ключевський, Ілля Децик, Василь Чайка, Олекса Міхняк. Виявлені й місцеві народні умільці, що створили кілька предметів церковної обстави тільки для храму свого села, наприклад, Василь Яцула, Михайло Місяйло, Олександр Затварницький, Іван Калинич, Іван Вайдович та інші. Династія народних різьбярів Галевичів з Хирова вже кілька десятиліть виготовляє не тільки меблі для помешкань, а й різьбить дарохранильні кивоти, престולי, вітварі для церков регіону.

У часі експедиції цінною знахідкою став рисунок олівцем церкви с. Ковиничі, виконаний 1892 року. У нижньому куті графічного зображення є напис: "Krnica (?) /Kowenice 13/10 92." Не лише силует храму, а й деталі будівлі автором передано частішки ретельно, що рисунок можна вважати наближеною до копії натурою.

Впродовж останніх сімнадцяти років, завдяки відродженню української Церкви, та, в окремих випадках раніше, – з середини 1980-х рр., коли

поліпшилося ставлення тогочасних владних структур до інших, окрім московського православ'я, віросповідань, в облаштуванні храмів помітні вдалі художі рішення дерев'яних богослужбових предметів. Це стосується, зокрема, престолів, проскомидійників, кивотів, тетраподів, аналоїв, іконостасів і таке інше.

Проскомидійники, зафіксовані у досліджуваних церквах, переважно становлять три частини – жертovníк, на якому під час літургії готуються Святі Дари, дарохранильний кивот та стінка з іконою – відповідник католицького ретабулума. Часто траплялись випадки, коли їх стінки є старіші й раніше слугували як частини бокових вітарів. Наприклад, стінка проскомидійника з іконою “Зняття з хреста” церкви Різдва Івана Хрестителя с. Тур'є, очевидно, походить з початку XVIII століття.

Досить різноманітними як конструктивно, так і стосовно їх походження можуть бути сідалища, які встановлюють позаду престола біля східної стіни апсиди. Час виготовлення зафіксованих експедицією сідалищ охоплює XIX–XXI століття. Архітектоніка таких предметів інтер'єру дозволяє їх виокремити на троновидні сідалища, крісла (фотелі) та ослінчики, які виготовлені в останні десятиліття. Твори меблярства у формі трону й датовані XIX – першою третьою XX століть виявлено у святилищах церков с. Морозовичі, Чернихів, Надиби, Скелівка, Торчиновичі, Розлуч, Нижня Ботелка, Яворів, Гусний, Вишка (напис на передній правій ніжці “1917...” – далі через пошкодження важко відчитати), Сіль та ін. У церквах с. Нижня Болозва, Вербівці, Губичі сідалищами є фотелі з кінця XIX століття, які, очевидно, раніше були у панських маєтках. До тронподібного типу сідалищ відносимо виплетені з лози крісла, що використовують у церквах с. Велика Лінина та Тур'є (Різдва Івана Хрестителя). Обидва твори виготовлені, ймовірно, у першій половині XX століття. Плетена сповідальниця з клячниками цього ж часу зберігається у дзвіниці с. Ковиничі, подібна – на горіщі церкви с. Букова.

В окремих церквах траплялись запрестольні конструкції, збудовані у формі пристінних вітарів для ікони, що є впливом римсько-католицького обряду. Вишуканими запрестольними вітारями кінця XVIII – середини XIX століть диспонують церкви с. Яворів, Береги, Ракова, Надиби.

Облаштування боковими вітारями навч досліджуваних храмів траплялось майже повсюдно. Винятком стали новозведені церкви с. Сянки Турківського р-ну, с. Мігова Старосамбірського р-ну та с. Жорнава Великоберезнянського р-ну. Натомість бокові вітари решти обстежених церков установлені переважно біля північної й південної стін нави й подекуди обабіч іконостаса. Визначені межі датування охоплюють кінець XVIII – початок XXI століть, про що свідчать художні ознаки того чи іншого стилю, вираженого архітектонікою конструкції й, частково, манерою виконання іконопису. Такі ж часові межі властиві для іконостасів церков, досліджуваних під час експедиції. Докладніша їхня характеристика потребує тривалого опрацювання й не є одним із завдань статті, тож аналіз цих вітарних перегородок буде проведено згодом. Зазначимо лише, що у триярусній дзвіниці біля церкви с. Ясениця Замкова розміщені музей, експонати для якого зібрав переважно о. Ярослав Грица. Серед них – фрагменти іконостасів, зокрема ікони

“Благовіщення”, “Архидиякон Степан” (?) кінця XVIII – початку XIX ст., “Стрітєння Господнє” XVIII ст. Кількісно меншими, однак також цінними творами диспонує міні-музей діючої, так званої “пастушкової”, церкви-каплиці Зіслання Св. Духа с. Губичі. Місцевий парох о. Володимир Зворський, уродженець с. Гусаків, що на Мостищині, перевіз із рідного району та Перемишлянського до “пастушкової” каплиці церковні предмети, які мали знищити або погано зберігали. Тут є фрагменти іконостаса XIX ст., давній престол, тетрапод, ікони.

Під час експедиції виявлено два типи тетраподів: у формі саркофага або стола. До першого типу належать тетраподи, виготовлені впродовж 1970–2005 рр., оскільки створених раніше не збереглося, а останній тип є найпоширенішим.

Типологічно розгалужену структуру й конструктивні відміни становлять аналої. В обстежених церквах виявлено кілька типів аналоїв, а саме: шафковий “клірос”; стаціонарний для вшанування ікон; переносний з двома різновидами – складуваний і незмінний у формі, – у наві й святилищі для Євангелія; на престольний.

Досліджені лави-кліроси відзначаються лаконічністю форм та оздоблені профілюванням лише на боковинах, що дозволяє датувати їх кінцем XIX – першою третьою XX століть, в окремих випадках – кінцем XX ст. Відмінністю між ними можуть бути лише окремі конструктивні елементи, габарити та кількість рядів.

Окрему типологічну групу церковного облаштування становлять раки (урни, релікварії) для мощей, плащаниць, а також так звані “гробівці”. Рідкісне зображення “гробівця” знайдено на горищі на церковній дзвіниці у с. Вишка. На своєрідній коробовидній підставці, задня стінка якої слугує тлом із намальованими на ній небом із місяцем та зорями, пальмами та горами вдалині, прикріплено дощечки із зображеннями Богородиці, Магдалини, Соломії, Йосифа Ариматейського та ще одну чоловічу постать (не виразно намальовано чи єв. Івана, чи Никодима), які стоять біля Розп'яття та хреста з іншим страченим (лівий хрест, очевидно, втрачений). Правопис напису рукою народного умільця на фронтальній дощечці підставки: “СТРАДАНИЕ И СМЕРТЬ ИСУСА ХРИСТА НА Горѣ Голгофты – Седма болізь то была Пр. Дь. когда пюх. бѣда”, вказує на орієнтовний час виготовлення – кінець XIX – початок XX ст. як офіри за одужання. Де саме розміщувалась така композиція у церкві, важко визначити, але, ймовірно, у часі Великого Посту недалеко тетраподу.

Після обстеження бойківських церков з'ясувалось, що в їхньому інтер'єрі існують збережені казальниці лише з початку XX століття, а також зведені наприкінці XX – початку XXI ст. Зрозуміло, що у радянський час їх зводили не могли через атеїстичну пропаганду, а в українських діючих церквах, в яких правились богослужби виключно у московсько-православному обряді, – через належність казальниць до облаштувань католицьких храмів.

Особливо незвичкою, як для бойківських церков, є виявлена у церкві с. Тисовиця плетена з лози сповідальниця першої половини XX століття. Встановлена біля північної стіни при іконостасі на підвищенні, вона являє собою своєрідну нішу без дашка. Її сидіння такої ж ширини, як бокові ажурні стінки, а по боках прикріплені до каркасу конструкції плетені клячки. Увінчує облаштування хрест із лози.

Дерев'яні освітлювальні прилади, зокрема семисвічники, у церковному

інтер'єрі розміщуються у двох його частинах – святилищі та наві. В апсиді семисвічники встановлюють позаду кивоту на престолі, якщо їх стрижень невисокий, або позаду нього на підлогу.

Найчисленнішими предметами церковного інтер'єру виявились феретрони (процесійні ікони), які представляють окрему типологічну групу сакрального облаштування й поширились в українських храмах під впливом латинського обряду. Їх розміщення канонічно не визначене, тому виявлено було у храмах на престолі, бокових вітварях та спеціально монтованих полицях у наві, захристії. Часовий відтінок збережених феретронів обмежений кінцем XVIII – першою третинною XX століть, окрім одного, виготовленого орієнтовно у 2000 році для церкви с. Топільниця Долішня з іконами “Зіслання Святого Духа” та “Воскресіння Господнє”. В обстежених церквах траплялись виносні конструкції з іконами, трактовані з ознаками модерну, частина з яких оздоблена металевими деталями, інкрустованими інколи камінням.

Останню групу церковного облаштування становлять меблі, які переважно тепер розміщені у ганках, ризниці та на хорах будівлі. Під час експедиційного дослідження з'ясувалось, що у більшості випадків давні церковні меблі вже не існують, їх замінили сучасні шафи. Попри те вдалось зафіксувати в окремих церквах скрині, виготовлені місцевими майстрами у кінці XIX – першій третині XX століть. Наприклад, скрині-“скорбонки” виявлено у захристії храмів с. Тисовиця, Яворів (тут так само зберігся “куферок”), Стара Стужиця. Дво-, тришухлядні комоди того ж періоду, що й скрині, є у святилищах церков с. Яворів (служує проскомидійником), Гусний, Стара Сіль (Воскресіння) та багатьох інших; на хорах – у с. Костринська Розтока (“лада”), Береги. Дводверні шафи 1920–1940-х рр. виявлено у ризницях с. Ботелка Вижня (дві), Букова, Берестяни, Сушиця Велика, Викоти, Старява, Сухий, Трушевичі, Ужок, Гусний. Найстарішими з обстежених шаф-ризниць, імовірно, кінця XIX століття, є умеблювання, що тепер зберігаються у дзвіниці с. Яворів та Стара Сіль (П'ятницька церква).

На тлі такого розмаїття сакральної творчості Бойківщини постала водночас низка негативних явищ щодо творів церковного мистецтва. Парадоксальність ситуації полягає ще й у тому, що на відміну від Східної України, де збережених раритетів сакрального мистецтва на початок XXI століття залишилось обмаль, тут, у Східних Карпатах, їх можна ще вивчати, реставрувати й охороняти, однак самі ж парафіяни через свою неосвіченість та недалекоглядність нищать їх способом “оновлення”, “ремонту” чи не передають у фонди музеїв, спалюючи, згідно з ритуалом, на вогнищах.

Члени експедиції неодноразово акцентувати увагу представників місцевої громади на негативних наслідках так званих “ремонтних робіт” пам'яток архітектури, де використовувались будівельні матеріали, не властиві для традиційного будівництва регіону. Зокрема, йдеться про штучне покриття, відоме більше як “вагонка”, що повністю змінює візуальне сприйняття храму. Така ж ситуація властива і для інтер'єрів церков, в яких часто можна помітити невдалі розписи чи, тим більше, “оновлення” ікон.

Використання пластикових рослин на іконостасах, бічних вітварях, тетраподі

та іншому облаштуванні становить одне з проблематичних питань стосовно розуміння місцевою громадою, а то й священиками, гармонії, естетичних засад й доцільності привнесення у церковний інтер'єр не властивої традиційній культурі антимистецької продукції.

Справді, траплялись місцеві парохі, яким байдужа доля давніх пам'яток сакрального мистецтва. Заради об'єктивності зазначимо, що несприймання історичної та культурно-мистецької традиції Бойківщини властиве для парохів Московської патріархії, значна частина яких, до речі, є вихідцями з Турківщини.

Такі негативні явища є злочином проти історико-культурної спадщини не лише регіону, а й України загалом. Тому під час експедицій науковці відділу проводять роз'яснювальну роботу серед священнослужителів усіх конфесій, представників громади, якій належать пам'ятки сакрального мистецтва, щодо співпраці з інституціями, які вивчають, реставрують або зберігають давні церковні артефакти. Переконали, що така робота є більш дієвою, аніж закон про охорону пам'яток культурної спадщини.

SUMMARY

Oleh Bolyuk

THE 2005--2006 ART STUDY EXPEDITIONS:

IDEAS AND PROBLEMS FROM THE VIEWPOINT OF WOODEN SACRED ITEMS

The author analyzes the artistic pieces of sacred wood-processing collected during the research expeditions to the Boyko region and Pidhirya. Also the author regards the features and usage of church stock items according to their typology. A number of old and contemporary craftsmen have been recorded. The author also accentuates on the main problems of preserving authentic church interior.

Key words: church stock, interior, decorum, expedition, Art Studies.

Святлана Бяляева,

малодшы навуковы супрацоўнік

Музея старажытнабеларускай культуры

Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору НАН Беларусі

ВАРЫЯНТЫ ДЭКОРУ АКОННЫХ ЛІШТВАЎ НА БЕЛАРУСІ

Разглядаюцца варыянты аздаблення аконных ліштваў на тэрыторыі Беларусі, даследуюцца семантыка форм, якія дайшлі да нашага часу з глыбокай старажытнасці. Пры гэтым аналізуюцца як адзіночныя геаметрычныя сімвалы, так і іх камбінацыі, разглядаецца таксама ўзаемасувязь расліннага дэкору з тэраталагічным і антрапаморфным.

ЗМІСТ

ІСТОРІЯ БОГОСЛОВСЬКОЇ ТА РЕЛІГІЄЗНАВЧОЇ ДУМКИ В УКРАЇНІ	3
<i>Марія Абисова</i> ДІАЛОГ У ТВОРАХ Г.С. СКОВОРОДИ ЯК ШЛЯХ ПІЗНАННЯ БОГА	3
<i>Олена Ананьєва</i> СВОБОДА СОВІСТІ ЯК ФАКТОР ПОЛІТИЧНОГО ЖИТТЯ СУСПІЛЬСТВА	10
<i>Олена Астапова-Вязьміна</i> ІКОНА І ІМ'Я БОГА: ОСОБЛИВОСТІ СЕМАНТИЧНОГО АНАЛІЗУ	17
<i>Наталія Белікова</i> ПУБЛІЦИСТИКА М.С. ЛЕСКОВА ЯК ДЖЕРЕЛО З ІСТОРІЇ ХРИСТІЯНСТВА В УКРАЇНІ	23
<i>Любов Бурковська</i> КУЛЬТ СВ. МИКОЛИ МИРЛІКІЙСЬКОГО У СВІТЛІ СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	38
<i>Олександр Васильєв-Мюллер</i> <i>Олег Огірко</i> РАННЯ ХРИСТІЯНІЗАЦІЯ УКРАЇНИ В ГОТСЬКОМУ ПЕРІОДІ	44
<i>Леонід Виговський</i> <i>Тетяна Виговська</i> МОДЕЛЬ ДЕРЖАВНО-ЦЕРКОВНИХ ВІДНОСИН ЯК ПРАВОВА ОСНОВА ОПТИМІЗАЦІЇ КОНФЕСІЙНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ	54
<i>Ірина Вовк</i> ЯРОСЛАВ МУДРИЙ. СТРАТЕГІЯ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ: РЕЛІГІЯ ЯК ЧИННИК ПОЛІТИЧНОЇ МОГУТНОСТІ	61
<i>Ірина Гаюк</i> ЧАС У РЕЛІГІЙНИХ СИСТЕМАХ	66
<i>Олег Гірник</i> ГАВРИІЛ КОСТЕЛЬНИК ЯК ПРЕДСТАВНИК КАТОЛИЦЬКОГО ФІЛОСОФСЬКОГО МОДЕРНІЗМУ	77
<i>Михайло Гордієнко</i> КОНСОЛІДУЮЧІ РЕСУРСИ ХРИСТІЯНСЬКОГО ЕТОСУ	86
<i>Галина Гучко</i> ДІЯЛЬНІСТЬ ІВАНА ВИШЕНСЬКОГО НА ЗБЕРЕЖЕННЯ ПРАВОСЛАВНОЇ ТРАДИЦІЇ	96
<i>Тетяна Длінна</i> ОСНОВИ “НАРОДНОЇ ХРИСТОЛОГІЇ”	101
<i>Володимир Дяків</i> РЕЛІГІЙНИЙ РУХ У ПІДРАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ 1920-Х РОКІВ	106
<i>о. Василь Зінько</i> <i>О. В. Огірко</i> МІСТИКА КИЄВО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ	113

<i>Анатолій Трембіцький</i> ТВОРЕННЯ ФІЛОСОФСЬКОЇ ТЕОРІЇ ЕКУМЕНІЗМУ ВОЛОДИМИРА СОЛОВЙОВА: ПРОБЛЕМА ПЕРІОДИЗАЦІЇ	338
<i>Любов Халезова</i> ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ РЕЛІГІЙНОСТІ АРХІЄПИСКОПА КРИМСЬКОГО ЛУКИ (В.Ф.ВОЙНО-ЯСЕНЕЦЬКОГО)	348
<i>Володимир Шаповал</i> РЕЛІГІЙНІ ШЛЯХИ ДО СВОБОДИ	353
<i>Ольга Шелудченко</i> АНАЛІЗ ПРОРОЧОГО ФАКТОРА В ІСТОРІЇ ЛЮДСТВА	357
<i>А.Т.Щедрін</i> “ВТОРИННА” МІФОТВОРЧІСТЬ І ВІДТВОРЕННЯ ПРИВАТНОЇ РЕЛІГІЙНОСТІ ПОСТМОДЕРНОВОЇ ПРИРОДИ	363
<i>Юрій Щербак</i> РЕЛІГІЙНІСТЬ НОВОГРУДСЬКОГО ПІДСУДКА ФЕДОРА ЄВЛАШЕВСЬКОГО У СВІТЛІ ЙОГО МЕМУАРІВ ПОЧАТКУ ХVІІ СТ.	371
<i>Оксана Юцишин</i> ЕТНОМЕНТАЛЬНИЙ ФАКТОР ТА ЙОГО ЗВ'ЯЗОК З “НЕБЕСНОЮ ПЕДАГОГІКОЮ” ІВАНА ВИШЕНСЬКОГО	379
<i>Василь Яременко</i> НАРОДНА ПОБОЖНІСТЬ ХІХ СТОЛІТТЯ В УКРАЇНІ І ШЕВЧЕНКОВА ПЕРЦЕПЦІЯ ЦЬОГО ЯВИЩА: (ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ)	387
СХІДНІ РЕЛІГІЇ	395
<i>Ігор Колесник</i> УКРАЇНА І ДЗЕН-БУДДИЗМ: ПЕРСПЕКТИВИ МІЖКУЛЬТУРНОГО ДІАЛОГУ	395
<i>Лариса Самарова</i> ЕКОЛОГІЧНА ЕТИКА БУДДИЗМУ	400
<i>Марта Стельмах</i> ВИРАЖЕННЯ РЕЛІГІЙНИХ ПОГЛЯДІВ ФІРДОУСІ У ЙОГО ПОЕМІ “ШАГНАМЕ”	407
<i>Ярослав Дашкевич</i> ІСЛАМ В УКРАЇНІ: ЛЬВІВСЬКІ САРАЦЕНИ	412
САКРАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО	417
<i>Олена Бакович</i> КАМ'ЯНА ФАСАДНА І АНСАМБЛЕВА СКУЛЬПТУРА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХVІІІ СТ. У ЛЬВОВІ	417
<i>Олег Болюк</i> МИСТЕЦТВОЗНАВЧІ ЕКСПЕДИЦІЇ 2005–2006 РОКІВ:	423
АКЦЕНТИ, ПОГЛЯДИ, ПРОБЛЕМИ ЩОДО ТВОРІВ САКРАЛЬНОГО ДЕРЕВООБРОБНИЦТВА	423

Наукове видання

ІНСТИТУТ РЕЛІГІЄЗНАВСТВА – ФІЛІЯ ЛЬВІВСЬКОГО МУЗЕЮ ІСТОРІЇ РЕЛІГІЇ
ЛЬВІВСЬКЕ ВІДДІЛЕННЯ ІНСТИТУТУ УКРАЇНСЬКОЇ АРХЕОГРАФІЇ
ТА ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА ім. М. ГРУШЕВСЬКОГО НАН УКРАЇНИ
ВІДДІЛЕННЯ РЕЛІГІЄЗНАВСТВА ІНСТИТУТУ ФІЛОСОФІЇ ім. Г. СКОВОРОДИ

ІСТОРІЯ РЕЛІГІЙ В УКРАЇНІ
НАУКОВИЙ ЩОРІЧНИК
2008
Книга II

Львів "Логос" 2008

Верстка *М.Барановського, І.Мартинець*
Художній редактор *В.Сава*
Комп'ютерний набір *О.Антощак, Р.Рибки, Л.Рожкової*

Видавництво "Логос"
Львівського музею історії релігії
79008, м. Львів, пл. Музейна, 1

Друк Фірма "Простір-М"

Підписано до друку з готових діапозитивів 25.04.2008.
Формат 60x84/16
Папір офсетний. Гарнітура Agial. Умовн. друк. арк. 50,6.
Наклад 300 прим. Замовлення № 735.